

4.4 Černá menzurální notace

Teoretické prameny

Philippe de Vitry: Ars nova (Couss III, 13)

Johannes de Muris: Musica practica (GS III, 292)

Libellus cantus mensurabilis (Couss II, 46)

Menzura

Rozšíření znaků - zrovnoprávnění imperfektní menzury – identifikace menzury – imperfekce – alterace

Izorytmie

Izoperiodicita- izorytmie – talea- color

Repetiční princip

Ouvert - clos – balada – virelai –rondeau

Italská notace

(koncepční a grafické rozdíly mezi francouzskou a italskou notací – diviso – smíšená notace)

Marchetus de Padua: Pommerium musicae mensurates (GS III, 121)

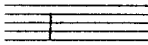
Manýristická notace

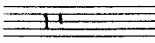
(vymezení pojmu – charakteristické znaky – Codex Chantilly)

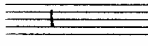
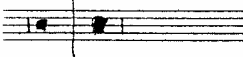

Identifikace menzury

1. Pomlky

1.1 Modus (L-B)

1.1.1 Pausa triorum temporum identifikuje jednoznačně **modus perfectus**.

Kombinace ukazuje na **modus imperfectus**.

1.1.2 Pausa duorum temporum se může vyskytovat v obou modech. V **perfektním modu** však musí být ve spojení (před nebo po) s brevis Nachází-li se pausa duorum temporum mezi dvěma longami je to znakem **imperfektního modu**.

1.1.3 Dvě po sobě následující pomlky duorum temporum (2+2) identifikují **imperfektní modus**, zatímco čtyřdobá pomlka v perfektním modu musí být naznačena kombinací (3+1).

1.2 Tempus (B-S)

Nejčastějším prostečkem pro poznání menzury tempu je způsob zápisu dvou po sobě jdoucích S-pomlk.

Jestliže jsou S-pomlky napsány na téže lince, jde vždy o **perfektní tempus**.

Jestliže jsou dvě S-pomlky psány na různých linkách, doplňují zpravidla některou skupinu semibreves a mohou patřit jak k perfektnímu, tak k imperfektnímu tempu. U **imperfektní menzury** však místo 2 S-pomlk bývá zpravidla psána pomlka brevis.

1.3 Prolace (S-M)

Tatáž pravidla jako pro tempus platí také pro prolaci, kde funkci S-pomlk mají M-pomlky.

2. Rytmické figury

2.1 Jestliže se vyskytují tři noty stejného druhu mezi dvěma notami nejbliže vyššího druhu, můžeme v převážné většině případů usuzovat na **perfektní menzuru** :

perfektní modus

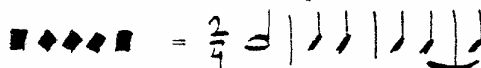
perfektní tempus

perfektní prolace

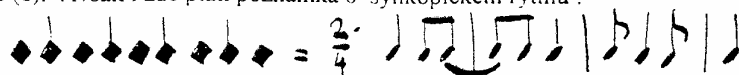

Pozor! Tyto kombinace se však mohou vyskytovat rovněž v **imperfektní menzure**, jako synkopický rytmus:

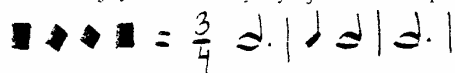

V tomto případě však musí být synkopická figura doplněna další notou stejné hodnoty, která vyrovná efekt rytmického posunu.

1.2 Jestliže se vyskytuje jednotlivá nota mezi dvěma notami nejbliže vyššího druhu (střídání dvou sousedních hodnot): a) b) c) je to známka **perfektnosti** modu (a), tempu (b) nebo prolace (c). Avšak i zde platí poznámka o synkopickém rytmu :

- 1.3 Četný výskyt skupinek dvou not stejné hodnoty je známkou **imperfektní menzury**. Jestliže je druhá nota ve skupině nahrazena pomlkou stejné hodnoty, potom je tato identifikace jednoznačná. Pozor! Skupinka dvou stejných not se vyskytuje rovněž v **perfektní menzuře**, kde ovšem signalizuje alteraci:

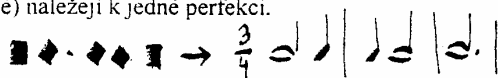

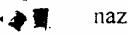

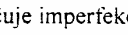
3. Punctus

Punctus je pomocným znakem zavádným menzurální teorií z toho důvodu, aby mohly být přesně vyjádřeny některé vztahy, které nelze systémem pravidel definovat. Tento pomocný znak je užíván ve dvojím smyslu:

3.1 Punctus divisionis (perfectionis)

Punctus divisionis (perfectionis) je dělicí značka ve smyslu dnešní taktové čáry, která naznačuje, že noty takto oddělené (uskupené) náležejí k jedné perfekci.

Punctus divisionis se vyskytuje pouze v **perfektní menzuře** a umožňuje správné čtení nejednotných rytmických figur. Např. ve skupině naznačuje imperfekci () , ve skupině naznačuje alteraci ().

3.2 Punctus additionis (augmentationis)

Punctus additionis je identický s dnešní tečnou za notou – prodlužuje o polovinu trvání. Vyskytuje se pouze v imperfektní menzuře a vyžaduje proto přítomnost noty nejbližší nižší hodnoty, aby doplnila prodloužení do plného taktu. Jestliže taková nota chybí (nemusí být však v bezprostřední blízkosti), potom jde o punctus divisionis a o perfektní menzuru.

Pozor! Ve smíšených menzurách [např. 3,2] se však punctus vyskytuje v obou významech: jako divisionis v perfektním tempu a jako additionis v imperfektní prolaci.

4. Červené noty (color)

Červené noty se ve francouzské notaci vyskytují v **perfektní menzuře**, kterou mutují do **imperfektní menzury** (tři červené noty mají hodnotu dvou černých). Totéž platí o ligaturách vyskytujících se v zápisu tenorových a kontratenorových hlasů.

Imperfekce

Pravidla:

- 1) Krátí se o tolik, kolikátým dílem noty imperfektované je nota imperfektující
- 2) Imperfektovat může pouze nota, která je k neblíže vyšší hodnotě v perfektním vztahu

1. *Imperfectio ad totum* (dvě sousední hodnoty: Mx-L, L-B, B-S, S-M)

2. *Imperfectio ad partem*

2.1 *Imperfectio ad partem propinquam* (hodnoty „přes jednu“: Mx-B, L-S, B-M)

2.2 *Imperfectio ad partem remotam* (hodnoty „přes dvě“: Mx-S, L-M)

2.3 *Imperfectio ad partem remotissimam* (hodnoty „přes tři“: Mx-M)

The image shows a musical score for three staves. The top staff begins with a large, ornate initial 'O' containing a portrait of a man. The text 'vate non sum mortuus.' is written below the first staff. The music consists of square notes on a five-line staff, with some notes beamed together. The second and third staves continue the musical notation.

amēna milgo p... ab eiq... dēal dōre sīdor nephtal talus i... Inu dūm i... que cū mōs
en per... m... l... a... cōlō... p... m... n... s... r...
d... m... ill... q... s... s... n... s... d... d... d... d... d...
p... q... p... nec t... i... n... p... d... l... q... p...
v... i... p... i... b... i...
er q... n... p... s... o... i... q... n... b... l... m...
c... m... m... c... m... e... h... i... a... m... l... s... m...
o... s... m... m... p... h...
m... p... d... s...
C... c...
C...

Codex Ivrea,
Ivrea, Biblioteca capitolare (ca. 1350), fol. 55

S pensez pas que ie recro e . de vous a mes
C'ar millement faire ne le porro e . tant vous am ie

se sou nent ne vous voy de cuer en bon ne soy. Am

en vous cuer corps et vie employ ne riens qui soit ne me
destour ne . Qua vous ne pen se ou que se tour
ne .

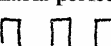
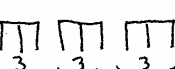
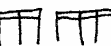
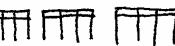
Enoz oz oz oz oz

Paris, Bibliothèque nationale *frf.* 1584 (ca. 1375)
Aus fol. 459'

Italská notace – divisiones

Italská notace se liší od francouzské způsobem vztahu a dělení brevis a semibrevis. Ve francouzské jsou tyto vztahy dány tempem a prolací, italská notace rozvíjí principy uvedené Petrem de Cruce. Vztah „brevis – semibrevis“ určují skupinky, které ohraničuje **punctus divisionis**.

Brevis

<p>Divisio prima (na úrovni čtvrtek)</p>	<p>Binaria</p> <p>$\frac{2}{4}$ d → $\frac{6}{8}$ d. → </p>	<p>Ternaria</p> <p>$\frac{3}{4}$ d. → </p>
<p>Divisio secunda (na úrovni osminek)</p>	<p>Quaternaria</p> <p>$\frac{2}{4}$ d → </p> <p>Senaria imperfecta</p> <p>$\frac{2}{4}$ d → $\frac{6}{8}$ d. → </p>	<p>Senaria perfecta</p> <p>$\frac{3}{4}$ d. → </p> <p>Novenaria</p> <p>$\frac{9}{8}$ d. → </p>
<p>Divisio tertia (na úrovni šestnáctinek)</p>	<p>Octonaria</p> <p>$\frac{2}{4}$ d → </p>	<p>Duodenaria</p> <p>$\frac{3}{4}$ d. → </p>